

ฐานทรัพยากรท้องถิ่น 5 ปีที่ห้า (ตุลาคม 2554 – กันยายน 2559)

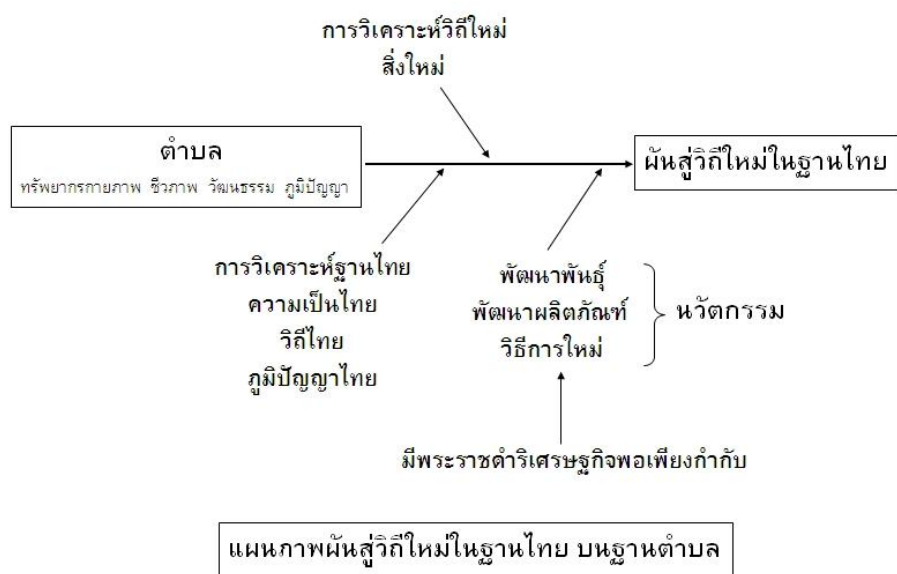
พรชัย จุฑามาศ รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

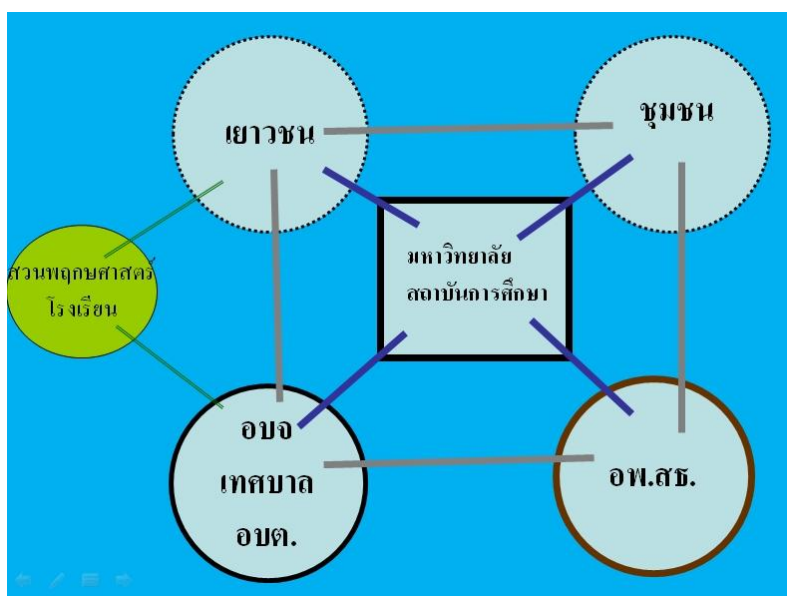
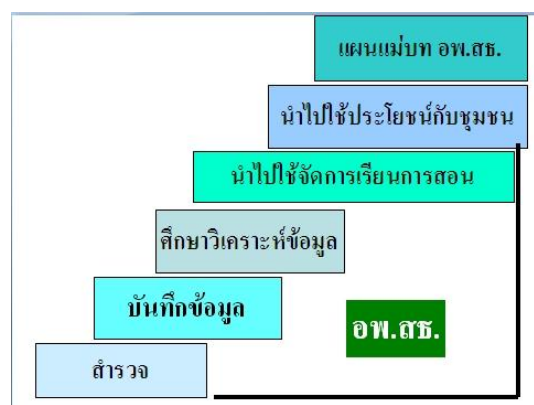
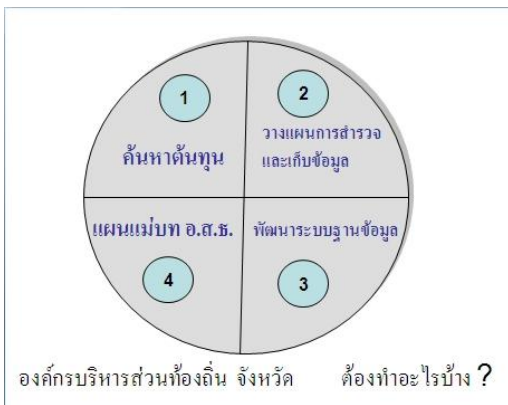
สำนักพระราชวัง

ตามที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริบางประการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช "การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณนั้นควร ใช้วิธีการปลูกฝัง ให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะทำการศึกษาและอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่ให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่ประเทศในระยะยาว" โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริจัดตั้งงาน "สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน" เพื่อเป็นสื่อในการสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยให้เยาวชนนั้น ได้ใกล้ชิดกับพืชพรรณไม้ เห็นคุณค่า ประโยชน์ ความสวยงาม อันจะก่อให้เกิดความคิดที่จะอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป ซึ่งสามารถดำเนินการสวนพฤกษศาสตร์ในพื้นที่ของโรงเรียน เป็นการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้นักเรียนได้เผชิญกับความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะต้นไม้ ตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่น ที่อยู่อาศัยสัมพันธ์กับพืชพรรณไม้ทั้งหลาย และรวมถึงระบบนิเวศที่เกื้อกูลกันของธรรมชาติในบริเวณนั้น ชีวิตเด็กที่สัมพันธ์กับธรรมชาติจะเปิดโอกาสแห่งการแสวงหาความรู้จาก ประสบการณ์ตรงและสร้างความรู้รอบรู้เฉพาะความอ่อนโยน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตทั้งหลาย ซึ่งเป็น เพื่อนร่วมโลกเดียวกัน สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน จึงเป็นการดำเนินงานที่อิงรูปแบบของ "สวนพฤกษศาสตร์" โดยมีการรวบรวมพันธุ์ไม้ที่มีชีวิต มีแหล่งข้อมูลพรรณไม้ มีการศึกษาต่อเนื่อง มีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้ง พรรณไม้ดอง มีการรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่นเข้ามาปลูกรวบรวมไว้ในโรงเรียน บันทึกข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ มีมุมสำหรับศึกษาค้นคว้าและมีการนำไปใช้ประโยชน์เป็นสื่อการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ เป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ไม่ฝืนธรรมชาติ เป็นไปตามความสนใจและความพร้อมของโรงเรียน ดำเนินการด้วยความสมัครใจไม่ให้เกิดความเครียด การใช้ "สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน" เป็นสื่อในการที่จะให้ นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้มีความเข้าใจ เห็นความสำคัญของพืชพรรณ เกิดความรัก ห่วงแหน และรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริ และแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน เป็นระยะๆ ขณะนี้มีโรงเรียนสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา 1452 โรงเรียน (ณ วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2554) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมา จากพระราชดำริฯได้จัดให้มีการฝึกอบรมปฏิบัติการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนที่ศูนย์ฝึกอบรม อพ.สธ. ลำตะคอง ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และศูนย์ฝึกอบรม อพ.สธ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน กับการทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น จากพระราโชวาท พระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี " การรักในทรัพยากร คือ การรักชาติรักแผ่นดิน รักสิ่งที่เป็นสมบัติของตัวเอง การที่จะให้เรารักประเทศชาติหรือรักชาติสมบัติของเขานั้น ทำได้โดยก่อให้เกิดความรักความเข้าใจ ถ้าใครไม่รู้รักกัน เราก็ไม่มีความสัมพันธ์ ไม่มีความผูกพันต่อกัน แต่ว่าถ้าให้รู้จักสิ่งนั้นว่าคืออะไร หรือว่าทำงาน ก็ารู้สึกชื่นชม และรักห่วงแหนสิ่งนั้น ว่าเป็นของตน และจะทำให้เกิดประโยชน์ได้ "

จะเห็นได้ว่าการรักทรัพยากรนั้นไม่เฉพาะทรัพยากรกายภาพและทรัพยากรชีวภาพเท่านั้น ทรัพยากรทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา ก็เป็นสมบัติ ที่ต้องรัก เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ “เคยแนะนำโรงเรียนต่างๆ นอกจากพืชพรรณแล้ว สิ่งที่มีในธรรมชาติ สิ่งที่ทำได้ง่าย อาจเป็นอุปกรณ์สอน ได้หลายอย่าง แม้แต่วิชาศิลปะก็ให้มาวาด รูปต้นไม้ ก็ไม่ต้องหาของอื่นมาเป็นแบบ หรือเรื่องภาษาไทย การเรียงความ ก็อาจทำให้เรื่องของการเขียนรายงานทำให้หัดเขียนหนังสือ หรืออาจแต่งคำประพันธ์ ในเรื่องพืชเหล่านี้” คือสามารถใช้พืช และสิ่งธรรมชาติเป็นสื่อการเรียนการสอน “ การอนุรักษ์ทรัพยากร ไม่ใช่เฉพาะให้นักเรียนปลูกป่าหรือให้อนุรักษ์ดิน ปลูกหญ้าแฝกอย่างเดียว ก็พยายามจะให้ออกไปดูข้างๆโรงเรียน ว่าที่นั่นมีอะไรอยู่ และต้นไม้ชื่ออะไร เป็นอะไร ” คือการไปสัมพันธ์กับชุมชน ไม่ทำเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น ในปี 2548 ทรงมีรับสั่ง ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา “ “ ได้ไปกับ สมศ. มา เห็นว่าโรงเรียนยังสัมพันธ์กับชุมชนน้อย ทำอย่างไร ให้ชุมชนมาให้โรงเรียน โดยเฉพาะนักเรียน ช่วยในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและให้มีการทำ DNA Fingerprint ในโรงเรียน ” อีกทั้งในแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 5 ปีที่ห้า (ตุลาคม 2554 – กันยายน 2559) ในการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น ที่มี สวทศศึกษาโรงเรียนเป็นกำลัง ได้พิจารณาแล้วว่าการทำความเข้าใจกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อันได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นหน่วยบริหารประเทศที่เล็ก ที่สุด ที่ต้องดูแลการศึกษา ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดูแลประโยชน์สุขของชุมชน และมีภารกิจในการทำแผนพัฒนาเกษตรของชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องทราบในเรื่องข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม ศักยภาพชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำภูมิปัญญานั้นไปพัฒนาต่อยอด เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำให้เป็นมาตรฐานสากล ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ไม่มีบุคลากร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประสานกับชุมชนและโรงเรียน เมื่อพิจารณาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2551 จะเห็นได้ว่าในสาระวิทยาศาสตร์นักเรียนจะต้องทราบในเรื่องทรัพยากรในท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น นั่นคือจะต้องมีภูมิปัญญามากำกับการใช้ประโยชน์ เช่นพืชผักพื้นเมือง พืชสมุนไพร และยังสามารถบูรณาการไปยังกลุ่มสาระสังคมสิ่งแวดล้อม

บทบาทของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในระยะ 5 ปีที่ห้า (ตุลาคม 2554 – กันยายน 2559) จึงไม่อยู่เฉพาะในโรงเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้เท่านั้น ยังเป็นผล ประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น หากมีการทำความเข้าใจ การจัด ทำหลักสูตรท้องถิ่นในการสำรวจทรัพยากร รวมทั้งการศึกษาในรายละเอียดโดยใช้แนวทางการศึกษาพืช ของ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ที่จะเกิดเป็นประโยชน์แท้ที่ได้ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ที่จะป็นฐานทาง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ แผนที่ 11 (พ.ศ.2555-59) ดังนั้นการที่สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนจะเป็นกำลังสำคัญในการสำรวจฐานทรัพยากร ท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานป้ายสนองพระราชดำริ และโรงเรียนที่ได้รับเกียรติบัตรสนอง พระราช ดำริงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนในตำบล การนี้โครงการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ขอพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธานทรงเปิดการประชุมวิชาการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนระดับภูมิภาค ครั้งที่ 1 ที่จัดระหว่าง วันที่ 7- 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2553 ณ โรงเรียนสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจะมีการจัดประชุม สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนระดับภูมิภาค ครั้งที่ 2 ที่จังหวัดนนทบุรีรับเป็นเจ้าภาพ ในปลายปี พ.ศ.2555 การ จัดการประชุมในระดับภูมิภาคจะช่วยให้โรงเรียนมีโอกาสมากขึ้น ในการได้รับพระราชทานป้ายสนอง พระราชดำริ เกียรติบัตรสนองพระราชดำริ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการนำ โรงเรียนที่อยู่ในตำบลนั้นๆ ได้ดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นต่อไป

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

งานประชุมวิชาการและนิทรรศการ สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ระดับภูมิภาค ครั้งที่ ๑

ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓
ณ โรงเรียนสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
จะเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดงานประชุมวิชาการและนิทรรศการฯ ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

- นิทรรศการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียนสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนภาคต่างๆ
- ประชุมวิชาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
- ประชุมสัมมนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น
- ชมการแสดงพื้นบ้านจากโรงเรียนสมาชิก ภาคใต้

สนับสนุนโดย จังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี www.rspg.or.th